

Seksuelle overgrep - Pasienter med utviklingshemming og/eller andre funksjonsnedsettelse over 18 år, rutiner

D54102

 Utgave:
2.00

 Gjelder fra:
14.10.2025

Side 1 av 5

Hensikt og omfang

- Beskrive rutiner for avdekking og håndtering av seksuelle overgrep ovenfor voksne over 18 år med utviklingshemming og/eller andre varige funksjonsnedsettelse.
- Ved akutt eller mistanke om at pasienten har vært eller er utsatt for seksuelle overgrep, har den som fatter mistanke plikt til å handle for å forebygge at videre overgrep skjer, jf. Straffeloven §196 og Helsepersonelloven §31 og §33, Rundskriv IS-17/2006, Sosial og Helsedirektoratet.

Ansvar/målgruppe

- Ansatte i habiliteringstjenesten i Sykehuset Innlandet (SI).
- Ansatte i andre divisjoner som opplever akutt eller mistanke om seksuelle overgrep overfor voksne over 18 år med utviklingshemming og/eller andre varige funksjonsnedsettelse

Handling

Akutte hendelser

Tredjehåndsinformasjon

Dette er informasjon gitt av andre (foreldre, nærpersoner, ansatte) i konsultasjon eller telefon hvor det blir gitt opplysninger om hendelse(r) av seksualisert atferd som fremmer bekymring (Trafikklyset, Hegge 2011, Helsedirektoratet).

Akutt med nærhet i tid

De opplagte akutte situasjonene er relativt lette å identifisere. Dette er situasjoner der du er vitne til handlingen, eller der handlingen har skjedd for kort tid siden og/eller åstedet har biologiske spor (Bufdir, 2014).

Akutt med fare for gjentakelse

En annen form for akutte situasjoner, er der hvor det blir rapportert/avdekket overgrep som ligger noe tilbake i tid, men hvor faren for gjentakelse anses som høy (Bufdir, 2014).

Fremgangsmåte ved akutte hendelser

Tredjehåndsinformasjon:

Forklaring/ dokumentasjon

Utgave: 2.00	Seksuelle overgrep - Pasienter med utviklingshemming og/eller andre funksjonsnedsettelse over 18 år, rutiner	D54102 Side 2 av 5
-----------------	---	-----------------------

Informasjon gitt av andre (foreldre, nærpersoner, ansatte)	Kontakt din nærmeste leder. Vurder om politi eller Statens barnehus kontaktes. Vurder om Avvergingsplikten i Straffeloven § 196 er gjeldende. Benytt prosedyren; Taushetsplikt og rett til å gi opplysninger til politiet , punkt b. Dokumenter i skjermet journalnotat og hindre pasient innsyn jf. lovbestemmelser ELLER: Be vedkommende om å ta kontakt med Statens barnehus for anonym drøfting.
Handling ved akutt med nærhet i tid:	Forklaring/dokumentasjon
Er det akutt fare for liv og helse kontaktes politiet umiddelbart på nødnummer 112	Følg prosedyre; Taushetsplikt og rett til å gi opplysninger til politiet
Dersom pasienten forteller selv, forhold deg rolig og lytt til det pasienten sier. Trygg pasienten, det skal ikke gis lovnad om å ikke fortelle «hemmeligheten» videre.	Benytt prosedyre Taushetsplikt og rett til å gi opplysninger til politiet Pasientens informasjon skal dokumenteres ordrett i pasientens journal. Dokumenter i skjermet journalnotat somatikk og hindre pasient innsyn jf. lovbestemmelser.
Ikke konfronter antatt utøver pga. fare for bevisforspillelse	Kontakt med antatt utøver er politiets oppgave
Ring politiet og fortell om den informasjonen du har fått. NB! Viktig å fortelle at personen har utviklingshemming og/eller andre funksjonsnedsettelse. Politiet forteller deg hva du så skal gjøre.	Hpl. §31 helsepersonell har en <i>plikt</i> til å gi politi informasjon når det er nødvendig for å <i>avverge</i> alvorlig skade på person. Avvergeplikten § 196 i Straffeloven.
Kontakt din nærmeste leder	Ved å kontakte leder så vil du få beskjed om hva tjenesten skal gjøre videre.
Akutt med fare for gjentakelse:	Forklaring/dokumentasjon
Kontakt din nærmeste leder. Vurder hvor akutt situasjonen er, om det er tid til å undersøke mer først eller om saken haster jf. Straffeloven § 196 Kontakt Statens barnehus, Hamar. Drøft opplysningene anonymt.	Ved å kontakte leder så vil du få beskjed om hva tjenesten skal gjøre i hht. de opplysninger du har mottatt. Følg prosedyre; Taushetsplikt og rett til å gi opplysninger til politiet , punkt b Barnehuset vil kunne bistå i å gi råd og veiledning. Telefonnummer: 62 55 62 50 (sentralbord) Statens barnehus er også for personer over 18 år som er særlig sårbare.

Ved mistanke

- Pasienten forteller selv
- Tredjehåndsinformasjon

- Gitt av andre i konsultasjon eller telefon
- I inntak: Opplysning i henvisning, ressurs sak

Fremgangsmåte ved mistanke

Pasienten forteller selv:	Forklaring/dokumentasjon
Pasienten forteller selv, forhold deg rolig og lytt til det pasienten sier. Trygg pasienten	Pasientens informasjon skal dokumenteres ordrett i pasientens journal. Dokumenter i i skjermet journalnotat somatikk og hindre pasient innsyn jf. lovbestemmelser
Fortell vedkommende at det er fint at pasienten forteller dette til deg, og at du vil hjelpe. Det skal ikke gis lovnad om å ikke fortelle «hemmeligheten» videre. La pasienten snakke fritt. Dersom spørsmål må stilles skal de stilles åpne, og ikke lukkede.	Vurder hvor akutt situasjonen er, om det er tid til å undersøke mer først eller om saken haster. Vurder hvor påregnelig det er for at det vil skje en alvorlig skade på person, alvorlighetsgrad og skadepotensiale. Varslingsplikt vil også kunne inntre utenfor det helt akutte. Følg prosedyre; Taushetsplikt og rett til å gi opplysninger til politiet
Kontakt din nærmeste leder. Gjør vurdering om avvergeplikten inntre jf. Straffeloven § 196.	Leder skal varsles ved mistanke om seksuelle overgrep og/eller tidligere overgrep.
Kontakt Statens barnehus og be om anonym drøft for å avklare om avvergeplikten i Straffeloven § 196 er gjeldende.	Råd og veiledning dokumenteres i i skjermet journalnotat somatikk og hindre pasient innsyn jf. lovbestemmelser Drøft observasjoner, anonymt med den/de fagpersoner som har spesifikk kompetanse innenfor seksuelle overgrep. Tiltak for videre handling utarbeides.
Ved tredjehåndsinformasjon:	Forklaring/dokumentasjon
Informasjon gitt av foreldre, nærpersioner, ansatte i konsultasjon, telefon	Kontakt din nærmeste leder Kontakt Statens barnehus for anonym drøft. Vurdere om Avvergingsplikten i Straffeloven § 196 er gjeldene. Dokumenter i skjermet journalnotat og hindre pasient innsyn jf. lovbestemmelser ELLER: Be vedkommende om å ta kontakt med Statens barnehus for anonym drøf.
Antatt utøver må ikke konfronteres med fare for bevisforspillelse.	Kontakt med antatt utøver er politiets oppgaver.
Ved tredjehåndsinformasjon i inntak (opplysning(er)) i henvisning, ressurs sak	Vurder alvorlighetsgraden ut ifra om det er akutt eller mistanke, følg deretter beskrivelse ut ifra vurdering.

Dokumentasjon

Det skal føres journalnotat over hendelsen jf. Journalforskriften.

Relevante opplysninger som er viktig for helsehjelp skrives i skjermet journal i DIPS for den som har tilgang. Den som ikke har tilgang, kontakter sin nærmeste leder.

Utgave: 2.00	Seksuelle overgrep - Pasienter med utviklingshemming og/eller andre funksjonsnedsettelse over 18 år, rutiner	D54102 Side 4 av 5
-----------------	---	-----------------------

Dokumenter i skjermet journalnotat somatikk og hindre pasient innsyn jf. lovbestemmelser.

For Habiliteringstjenesten

Anmeldelser og annen dokumentasjon jf. straffbare forhold føres i Public-360.

Notatet skrives i Word og anonymiseres og legges i mappe avdelingsområde – sensitivt – klinikk – oppfølging seksjon habilitering/barn eller voksen – Public 360 og skjermet journal. Send gul lapp i DIPS til nærmeste leder om at det ligger et dokument i sensitiv mappe.

Se også [Seksuelle overgrep, Akuttmottak Lillehammer](#)

Referanser

SI/06.01-39	Taushetsplikt og rett til å gi opplysninger til politiet
SI/06.13.02-11	Voldtektmottak - Elverum
SI/17.10-45	Seksuelle overgrep - Mottak av ungdom og voksne pasienter
SI/17.11-05	Seksuelle overgrep - Barn 0-18 år med utviklingshemming og/eller andre varige funksjonsnedsettelse
AKM/17.06.01-08	Seksuelle overgrep, Akuttmottak Lillehammer

Eksterne referanser

1. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Retningslinjer ved seksuelle overgrep mot voksne med utviklingshemming [Internett]. Oslo: Bufdir; 2020 [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://www.bufdir.no>
2. HelseDirektoratet. Overgrepsmottak – veileder for helsetjenesten [Internett]. Oslo: HelseDirektoratet; 2020 [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://www.helsedirektoratet.no>
3. Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU). Utviklingshemming og seksualitet – forebygge og håndtere overgrep [Internett]. Trondheim: NAKU; 2020 [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://naku.no>
4. Lovdata. Lov om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
5. Lovdata. Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
6. Lovdata. Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
7. Lovdata. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
8. Lovdata. Lov om spesialisthelsetjenesten m.m. (spesialisthelsetjenesteloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
9. Lovdata. Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>

Utgave: 2.00	Seksuelle overgrep - Pasienter med utviklingshemming og/eller andre funksjonsnedsettelse over 18 år, rutiner	D54102 Side 5 av 5
-----------------	---	-----------------------

10. Lovdata. Forskrift om kvalitet i pleie- og omsorgstjenestene [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
11. Lovdata. Forskrift om internkontroll i sosial- og helsetjenesten [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
12. Helsedirektoratet. § 20a. Krav om politiattest [Internett]. Oslo: Helsedirektoratet; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://helsedirektoratet.no>
13. Lovdata. Lov om straff (straffeloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
14. Lovdata. Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
15. Lovdata. Lov om fri rettshjelp (rettshjelploven) [Internett]. Oslo: Lovdata; [oppdatert 2025] [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no>
16. Justisdepartementet. NOU 2006:10 – Fornærmede i straffeprosessen [Internett]. Oslo: Regjeringen; 2006 [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no>
17. Statens Barnehus. Statens barnehus [Internett]. Oslo: Statens barnehus; [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://www.statensbarnehus.no>
18. Sykehuset Innlandet HF. Habilitering ved vansker knyttet til pubertet, seksualitet og identitet hos voksne med funksjonsnedsettelse [Internett]. Hamar: Sykehuset Innlandet; [hentet 2025 aug 4]. Tilgjengelig fra: <https://www.sykehuset-innlandet.no>